

სვეტლანა ალამია

საქართველოს ეთნიკური უმცირესობებისათვის საქართველოს სახელმწიფო ენის - ქართული ენის - სწავლება დაწყებით საფეხურზე /სტანდარტთან შესაბამისობის საკითხი/

საქართველოს ეთნიკური უმცირესობებისთვის საქართველოს სახელმწიფო ენის - ქართულის, როგორც მეორე ენის სასწავლო გეგმა განკუთვნილია არაქართულენოვანი სკოლების მოსწავლეებისათვის¹. მისი მიზანია, უზრუნველყოს სახელმწიფო ენის სწავლება და ამით ხელი შეუწყოს სასკოლო განათლების მთავარი სახელმწიფო მიზნის განხორციელებას. ეს არის ეროვნულ და საკაცობრიო ღირებულებებთან ნაზიარები, თავისუფალი პიროვნების აღზრდა, რომელიც შეძლებს ქვეყნის საზოგადოებრივ ცხოვრებაში აქტიურად ჩაბმას და საკუთარი წვლილის შეტანას სამოქალაქო საზოგადოების ჩამოყალიბებასა და განვითარებაში. იმისთვის, რომ ეთნიკური უმცირესობის წარმომადგენელმა მოსწავლემ შეძლოს ქართულ გარემოში ინტეგრაცია-ადაპტაცია, სახელმწიფო ენის სწავლას სასიცოცხლო მნიშვნელობა აქვს. სწორედ სახელმწიფო ენის სწავლა-სწავლების ხარისხზეა დამოკიდებული შემდგომში მათი წარმატებული საქმიანობა ამ სახელმწიფოში.

ეროვნული სასწავლო გეგმა არაქართულენოვანი სკოლებისთვის მკაფიოდ განსაზღვრავს სახელმწიფო ენის სწავლების მიზნებსა და ამოცანებს;

საგანმანათლებლო მიზნიდან გამომდინარე, ქართულის, როგორც მეორე ენის სწავლება სკოლაში ითვალისწინებს კონკრეტული ამოცანების გადაჭრას, კერძოდ, მოსწავლემ უნდა:

1. ათვისოს როგორც ენობრივი, ისე კულტურული ინფორმაცია;
2. შეიძინოს სხვადასხვა ტიპის უნარ-ჩვევა:
 - სამეტყველო უნარ-ჩვევები (მოსმენა, კითხვა, წერა, ლაპარაკი);
 - განსხვავებული კულტურის გაგების უნარი;
 - ენის სწავლის უნარ-ჩვევები (სწავლის სწავლა);
 - სასიცოცხლო უნარ-ჩვევები (თანამშრომლობა, თავისუფალი არჩევანის გაკეთება, პრობლემის გადაჭრა, შემოქმედებითობა და სხვა).
3. ჩამოუყალიბდეს სხვადასხვა ტიპის დამოკიდებულება:
 - პიროვნულ განსხვავებათა დაფასება და პატივისცემა

¹ რედაქტორის შენიშვნა: უმჯობესია, სახელმწიფო გეგმას ერქვას არა “ქართულის, როგორც მეორე ენის, სწავლების გეგმა“. არამედ: ქართულის, როგორც სახელმწიფო ენის, სწავლების გეგმა“.

- ენობრივ-კულტურული კუთვნილების განცდა;
 - ენების სწავლის სურვილი და სხვა;
4. ჩამოთვალბდეს ქვეყნის მოქალაქეობის განცდა².
 ზემოთ ჩამოთვლილი მიზნებისა და ამოცანების მისაღწევად შედგენილია ქართული ენის სახელმძღვანელოები, რომლებსაც ახლავს სამუშაო რვეული და CD დისკები. ასევე გზამკვლევი მასწავლებლებისთვის. სახელმძღვანელო შეიქმნა საქართველოს განათლებისა და მეცნიერების სამინისტროს **სსიპ მასწავლებელთა პროფესიული განვითარების ცენტრის** მიერ **“ქართული ენა მომავალი წარმატებისთვის“** პროგრამის ფარგლებში. დღეს მოქმედი სახელმძღვანელოები არაქართულენოვან სკოლაში შეიტანეს 2012 წლიდან, მანამდე კი არაქართულენოვან სკოლებში მოსწავლეები ქართულ ენას სწავლობდნენ “აღმართის” საშუალებით.

ჩვენი მიზანია, ქართულის, როგორც მეორე ენის დაწყებითი საფეხურის სახელმძღვანელოების შედარება სტანდარტთან და იმ ხარვეზებზე ყურადღების გამახვილება, რომელსაც ვაწყდებით სახელმძღვანელოებში.

ქართულის, როგორც მეორე ენის სასწავლო სახელმძღვანელოს ავტორები არიან: მათა მელიქიძე, ნინო გორდელაძე და თინათინ ცერაძე. გრიფი მიენიჭა საქართველოს განათლებისა და მეცნიერების სამინისტროს მიერ 2012 წელს. 2012 წლიდან არაქართულენოვანი სკოლები სწორედ ამ წიგნებით ხელმძღვანელობენ. სტატისტიკური მონაცემების მიხედვით ბოლო წლებში ქართული ენის სწავლება არაქართულენოვან რაიონებში უკეთესობისკენაა შეცვლილი, თუმცა ამ მხრივ იდეალური მდგომარეობა ჯერჯერობით მაინც არა გვაქვს.

სახელმძღვანელოში თემატიკა განაწილებულია დონეების მიხედვით და შედგება 12 დონისგან.

საგნობრივი სტანდარტის მიხედვით დონეები განაწილებულია საფეხურების მიხედვით: დაწყებითი, საბაზო, საშუალო.

როგორც პროგრამაშია აღნიშნული, ქართულის, როგორც მეორე ენის სწავლებას სკოლის სხვადასხვა საფეხურზე სხვადასხვა აღმზრდელობითი და საგანმანათლებლო მიზნები აქვს. ამჯერად ჩვენ ყურადღებას გავამახვილებთ მხოლოდ დაწყებით საფეხურზე.

სტანდარტის მიხედვით, დაწყებით საფეხურზე, სახელმწიფო ენის სწავლების მთავარი ამოცანა უნდა იყოს მოსწავლის მოტივაციის გაძლიერება და ქართული ენის სწავლის მიმართ

² იხ. საგნობრივი პროგრამა ქართულ, როგორც მეორე ენაში, თავი - XVI -

<https://cutt.lv/jefyS2o>

ინტერესის სტიმულირება. მნიშვნელოვანია, მოზარდებმა შეიყვარონ ქართული ენის სწავლების პროცესი. ამისათვის სათანადო ყურადღება უნდა დაეთმოს ისეთი მეთოდების გამოყენებას, რომლებიც ითვალისწინებს ამ ასაკობრივი ჯგუფის ფსიქიკური განვითარების თავისებურებებს.

დაწყებითი საფეხურის სახელმძღვანელოებში (ეს საფეხური შედგება ექვსი წიგნისგან), დიდი ადგილი უჭირავს მოსასმენ მასალას, რომელიც მოსწავლემ უნდა დააკავშიროს შესაბამის სურათებთან. სწავლების ამ საფეხურზე თითქმის არ არის საკითხავი მასალა, გრამატიკაც მწირია, სახელმძღვანელოებში არ გვხვდება ავთენტური ტექსტები, სიტუაციური დიალოგები და ა.შ.

ყურადსაღებია ის გარემოება, რომ აღნიშნული სახელმძღვანელოები შედგენილია დონეების მიხედვით, შესაბამისად, როგორც წესი, პირველი დონის სახელმძღვანელო პირველი კლასისთვის უნდა იყოს განკუთვნილი, მეორე დონის - მეორე კლასისთვის და ა. შ. თუმცა, ჩვენ მიერ მოძიებული ინფორმაციით, წლების განმავლობაში პირველი (დონის) წიგნის სწავლება პირველი კლასიდან ვერ ხერხდებოდა, ხშირ შემთხვევებში მასწავლებელი წყვეტდა რომელ კლასში (ჯგუფში) თუ რომელი წიგნი გამოადგება. შესაბამისად, თორმეტივე წიგნის სწავლება დღესდღეობით შეუძლებელია, საუკეთესო შემთხვევაში მე-12 კლასელები მე-10 დონის სახელმძღვანელომდე მიდიან, ისიც ძირითადად, ქალაქის სკოლები, სადაც მოსახლეობა გარკვეულწილად ქართველები არიან და არაქართულენოვანი მოსწავლეების ქართული ენის ცოდნის უკეთესი დონე განპირობებულია საცხოვრებელი გარემოდან გამომდინარე. მასწავლებლების თქმით, მე-12 კლასელი მოსწავლეები ძირითადად მე-7 დონის სახელმძღვანელოს დასრულებას ახერხებენ ხოლმე, რომლის მიხედვითაც შედგენილია მათი საატესტატო გამოცდები.

პირველი დონის სახელმძღვანელო ქართული ენა 1 შედგება შემდეგი თემებისგან: პირველი ნაბიჯები (სახელმძღვანელოს 27-ე გვერდამდე, ეს ძირითადად არის მოსმენილი ინფორმაციის დაკავშირება სურათებთან, რაც ვფიქრობ საკმაოდ რთულია სწავლების ამ ეტაპზე); დილა მშვიდობისა; ეს ჩემი ოჯახია; სახლიდან მივდივარ; ტყის ამბები; მე მიყვარს ბუნება; ბებიას სამზარეულოში და ზღაპრების სამყაროში (მელიქიძე... 1, 2013).

სახელმძღვანელოს 31-ე გვერდიდან იწყება ასო-ნიშნების სწავლება, საინტერესოა, ის ფაქტიც, რომ თითოეულ ტექსტში 2-2 ახალი ასო ემატება, ანუ 2 ახალი ასო უნდა ისწავლოს ბავშვმა, რომ შეძლოს წაკითხვა, ასოების თანმიმდევრობაც არ ემთხვევა დედა ენის პრინციპს, ამკარაა, ავტორებს სხვა პრინციპის მიხედვით გადაუწყვეტიათ ანბანის სწავლება. მაგალითად, ერთად ისწავლება ა, ი და გ, ზ; ასევე მ; ე, და ო, ლ და ა.შ. ვფიქრობ, პირველი დონის სწავლება გასცდება პირვე-

ლი კლასის სასწავლო დროს, რადგან ამ საფეხურზე განსაკუთრებული ყურადღება უნდა გამახვილდეს ლექსიკური მარაგის შევსებაზე, ბავშვისთვის განსხვავებული ენობრივი და კულტურული სამყაროს აღმოჩენაზე. ნაკლები ყურადღება უნდა დაეთმოს წერას, თუმცა აუცილებელია ანბანთან ყოველდღიური შეხება, რათა ვიზუალურად ცნობდნენ ასო-ნიშნებს, ყურადღება უნდა გამახვილდეს ყოველდღიური საკომუნიკაციო ფრაზების დამახსოვრებაზე, რაც სახელმძღვანელოში თითქმის არ გვხვდება.

მეორე დონის სახელმძღვანელო იწყება ანბანის კარუსელით, რაც საშუალებას აძლევს მოსწავლეებს გაიხსენონ ქართული ანბანი, ამ კარუსელზე უკვე ასოები ანბანის რიგზეა დალაგებული. აქვეა პირველი დონის წიგნიდან შესწავლილი მწირი ყოველდღიური საკომუნიკაციო ფრაზების გამეორებაც, როგორცაა: დილა მშვიდობის, ნახვამდის, მე მქვია, ის არის და ა.შ.

ქართული ენა 2 შედგება შემდეგი თემებისგან: საათი, მხიარული კალენდარი, გასეირნება ღრუბლებში, ყველაფერი თავდაყირა, ერთი დღე ბომბორასთან, ცხოველების სამყაროში და ფარდის იქით (იხ. მელიქიძე... 4, 2013). მსგავსად პირველი დონის წიგნისა, აქაც თითქმის არ გვხვდება საკომუნიკაციო დიალოგები, საკითხავი მასალა და ა.შ. იგივე შეიძლება ითქვას დაწყებითი საფეხურის ოთხივე წიგნის შესახებ. საკითხავი მასალა თითქმის არც ერთ წიგნში არ არის საკმარისი რაოდენობით შეტანილი, უამრავი საბავშვო მოთხრობა, ზღაპარი თუ იგავ-არაკი არსებობს ქართულ ენაზე, რომელთა ადაპტაციაც და მიწოდებაც შეიძლებოდა დონეების მიხედვით.

ჩვენთვის განსაკუთრებით საინტერესო აღმოჩნდა, ის ფაქტი, რომ გრამატიკული ნაწილი სახელმძღვანელოში თითქმის აუხსნელია. მოვიყვანთ რამდენიმე მაგალითს საილუსტრაციოდ. მაგალითად, სახელის მხოლოდითი რიცხვის ფორმების გვერდით მოცემულია მრავლობითი რიცხვის ფორმები და წერია, რომ დააკვირდნენ. უმოკლესი იქნებოდა მრავლობითის მაწარმოებელი ებ ფორმანტი სიტყვაში გამოეკვეთათ რაღაც ფორმით, რითაც ბავშვების ყურადღებას გაამახვილებინებდნენ (იხ. მელიქიძე... 2, 2013:18. სურათი 1). თუმცა, ისიც უნდა აღინიშნოს, რომ ეს დაწყებითი საფეხურია და გრამატიკული წესების მიწოდება გამართლებული არ არის. როგორც ჩანს, ავტორებმა გადაწყვიტეს, რომ ეს საკითხი ჟღერადობით დაამახსოვრებინონ ბავშვებს.

სახელმძღვანელოებში ზმნის სწავლების დროს არაფერია ნათქვამი კონკრეტული ზმნის სხვა ფორმების შესახებ. ვფიქრობ, ზმნის სწავლების პროცესს გაამარტივებდა თუ ზმნის რამდენიმე, მხოლოდ პირისა და რიცხვის მიხედვით განსხვავებულ ფორმას, ერთად მიაწვდიდნენ ბავშვებს სახელმძღვანელოს ავტორები.

მნიშვნელოვანი და ანგარიშგასაწევეია ის ფაქტი, რომ არაქართულენოვანი სკოლების მასწავლებლებმა გრამატიკის სწავლებისას მოსწავლეებს უნდა შეასწავლონ კონკრეტული სამეტყველო აქტები და ოპერაციები, ენობრივი პარადიგმები, რათა მათ შეძლონ კონკრეტული ენობრივი მონაცემის ამა თუ იმ სამეტყველო სიტუაციაში გამოყენება. როგორც ცნობილია, ერთ-ერთი ასეთი გზა გრამატიკის სწავლებაში კომუნიკაციური მიდგომაა. არსებითი მნიშვნელობა ენიჭება მოსწავლეთა მიერ იმის გაცნობიერებას, რომ გრამატიკული ფორმები აუცილებელია კომუნიკაციური ამოცანის გადასაჭრელად და რომ მათი გააზრებით ადვილია ამ ფორმების გადატანა და გამოყენება ახალ კონტექსტში.

სწავლების საწყის ეტაპზე ასევე მნიშვნელოვანია საურთიერთობო მეტყველების ელემენტარული ჩვევების ფლობა. წინ წამოიწევეს მარტივი წინადადებებისა და ფრაზების გამოყენება, მარტივი შეკითხვის დასმა და პასუხის გაცემა, ურთიერთობის დამყარებისათვის საჭირო კონკრეტული სიტუაციებისთვის აუცილებელი დიალოგების აგება (მისალმება, დამშვიდობება, გაცნობა) და სხვ. მასალა, რომელსაც კომუნიკაციური მიდგომისთვის შეარჩევნ, უნდა დაეხმაროს მოსწავლეებს სიტუაციის მიხედვით კონკრეტული ენობრივი ფორმების გამოყენებაში, სწორი მეტყველების დაუფლებასა და მართებული წერის ჩვევების გამომუშავებაში.

ვფიქრობთ, დაწყებით საფეხურზე სწავლების მთავარი ამოცანა უნდა იყოს მოსწავლის ინტერესის სტიმულირება, მოტივაციის გაძლიერება: მოზარდებმა უნდა შეიყვარონ ენის სწავლის პროცესი და თვითონ ქართული ენა და კულტურა. მნიშვნელოვანია ის ფაქტიც, რომ სწავლის პროცესში წარუმატებლობის, მარცხის განცდა უნდა გამოირიცხოს. ამისათვის სწავლების მეთოდულად სხვა ფაქტორებთან ერთად უნდა გაითვალისწინოს მოსწავლეთა ფსიქიკური განვითარების თავისებურებები და გამოიყენოს სწავლების შესაბამისი მეთოდები.

ქართულის, როგორც მეორე ენის დაწყებითი საფეხურის სახელმძღვანელოების ანალიზის შემდეგ, შეგვიძლია ვთქვათ, რომ დაწყებით საფეხურზე ირღვევა ზოგადად ქართულის, როგორც მეორე ენის სწავლების ყველაზე მნიშვნელოვანი მიზანი - მოსწავლეებმა შეძლონ წარმატებული კომუნიკაცია. აგრეთვე, ჩვენი აზრით, სახელმძღვანელოებში მასალის შერჩევასა და გათვალისწინებული არ არის კომუნიკაციური სწავლების რამდენიმე მნიშვნელოვანი პრინციპი, როგორცაა, მაგალითად:

- ყურადღება გამახვილებული უნდა იყოს კონკრეტული ენობრივი მასალის კონკრეტულ კომუნიკაციურ, სამეტყველო სიტუაციაში გამოყენებაზე;
- ენობრივი და სამეტყველო მასალა - კლიშეები, მოდელები, სქემები, ცხრილები, წინადადებები, მინიტექსტები, დიალოგები - ორგანიზებული უნდა იყოს თემატურად და სამეტყველო ფუნქციების მიხედვით;
- ტექსტებსა და სავარჯიშოებში სტიმულირებული უნდა იყოს რეალური საკომუნიკაციო სიტუაცია, რომელიც ახლოსაა მოსწავლის ცხოვრებისეულ გამოცდილებასთან;
- სწავლებისა და სწავლისა აქცენტირება უნდა ხდებოდეს არა სიტყვების დამახსოვრებაზე, არამედ წინადადებებზე, გამონათქვამებსა და ტექსტებზე.

დაწყებით საფეხურზე ქართულის, როგორც მეორე ენის სწავლების აღმზრდელობითი მიზანი კარგადაა ჩამოყალიბებული საგნობრივ პროგრამაში, თუმცა რამდენად რეალურია ამ მიზნის მიღწევა, ეს ცოტა საეჭვოა. სტანდარტის მიხედვითაც ქართული ენის სწავლების აღმზრდელობითი მიზანია, მოზარდის მომზადება მომდევნო - საბაზო საფეხურზე წარმატებული სწავლისათვის. ამისათვის მან უნდა უზრუნველყოს:

მოზარდის გონებრივი და ფსიქო-ემოციური პოტენციალის ამოქმედება და განვითარება (მენსიერება, ფანტაზია, წარმოსახვა, მრავალგვარი აზროვნება და სხვა);

დადებითი დამოკიდებულებების ჩამოყალიბება საკუთარი თავის, სხვების, სწავლის, საგნის, უცხო სამყაროს მიმართ;

სასიცოცხლო უნარ-ჩვევების განვითარება, რომელთაგან სწავლის ამ ეტაპზე პრიორიტეტულია ნებისყოფა, ყურადღების მობილიზება, წესების დაცვა და პატივისცემა, სასწავლო ნივთების/საქმიანობის მოწესრიგება, თანამშრომლობა (მუშაობა წყვილად, გუნდურად, ურთიერთდახმარება), შემოქმედებითობა.

სწავლების შემდგომ საფეხურზე წარმატებული სწავლება კი, ჩვენი აზრით, დამოკიდებულია იმაზე, თუ რამდენად რეალურ-

რად მოხდა მოსწავლეების მხრიდან დაწყებითი საფეხურის ექვსივე (დონის) სახელმძღვანელო წიგნის დროული გავლა, ამას გარდა, სახელმძღვანელოდან დამოუკიდებლად თუ შეიგნება მოსწავლეთა ლექსიკური ფონდი სათანადო სიტყვებითა და ელემენტარული საკომუნიკაციო ფრაზებით (რაც სახელმძღვანელოში მწირია, ან არ არის), ასევე უმჯობესი იქნება ამ ყველაფერს თან ახლდეს სათანადო გრამატიკული მასალის უკეთ გაგებისთვის შესაბამისი წესებისა თუ ინფორმაციის მიწოდება მასწავლებლის მხრიდან.

არაქართულენოვანი სკოლის მოსწავლეები, როგორც ჩანს, სკოლაში სრულყოფილად ვერ ეუფლებიან სახელმწიფო ენას, რაც, შემდგომში გარკვეულ პრობლემებს უქმნით მათ (სტუდენტობის დროს). ამის მიზეზი, პირველ რიგში სახელმძღვანელოებში უნდა ვეძებოთ, რადგან ერთ-ერთი მძლავრი იარაღი, რომლითაც მასწავლებელს უხდება ენის სწავლება, სწორედ, სახელმძღვანელოა. სახელმძღვანელოები არაავთენტურია, მასწავლებელს უჭირს ეროვნული სასწავლო გეგმით დასახული მიზნის მიღწევა, მათ ხშირად უხდებათ საკუთარი ფანტაზიის მოშველიება სწავლების პროცესში, რათა შესთავაზონ მოსწავლეებს ადაპტირებული ტექსტები და მასალები.

დასკვნის სახით შეგვიძლია ვთქვათ, რომ ქართულის, როგორც მეორე ენის სწავლების სტანდარტი და პროგრამა კარგია, მაგრამ სახელმძღვანელოები, რომლითაც მიმდინარეობს არაქართულენოვან სკოლებში ქართული ენის სწავლება არ შეესაბამება სტანდარტს. მხოლოდ ამ სახელმძღვანელოებით შეუძლებელია ქართული ენის წარმატებული სწავლება.

დამოწმებული ლიტერატურა:

მელიქიძე... 2013 - მელიქიძე, მ. გორდელძე, ნ. ქართული ენა 1, თბ., 2013 <http://elibrary.emis.ge/uploads/other/272.pdf>

მელიქიძე... 2013 - მელიქიძე, მ. გორდელძე, ნ. ქართული ენა 2, თბ., 2013 <http://elibrary.emis.ge/uploads/other/276.pdf>

მელიქიძე... 2013 - მელიქიძე, მ. გორდელძე, ნ. ქართული ენა 4, თბ., 2013 <http://elibrary.emis.ge/uploads/other/283.pdf>

<http://elibrary.emis.ge/ge>

<http://www.geofl.ge/>

Svetlana Adamia

**Teaching Georgian State Language to the Ethnic Minorities of
Georgia at the Primary Level**

/In Compliance with the Standard /

The curriculum of Georgian as a second language is intended for non-Georgian language students. Its purpose is to facilitate state language teaching and thus support implementation of the main state goal of school education.

In order to achieve the goals and objectives of the National Curriculum, Georgian language manuals are accompanied with working notebooks and CDs. It also provides guides for teachers. The teachers' book was created by LEPL Teacher Professional Development Center of the Ministry of Education and Science of Georgia within the framework of the program "Georgian Language for Future Success". Today the existing textbooks have been introduced to the non-Georgian school since 2012. Before that, pupils in the non-Georgian schools were studying Georgian language with "Agmarti". The content of the textbook is designed according to the levels and there are 12 levels in total. Levels according to the subject standard are divided according to the stages: primary, base, medium.

Teaching Georgian as a second language has different educational goals at different stages at school.

Our goal is to compare the textbooks of the primary level of Georgian as a second language with the standard.